

רבי ירמיה הוה ליה מילתא לרבי אבא בהדיה. רבי ירמיה עשה דבר כנגד רבי אבא, שהיה ראוי לו לרבי אבא להתרעם בו עליו.

אזל רבי ירמיה לפייסו.

איתיב אדשא וישב על פתח השער דרבי אבא.

בהדי דשריא אמתיה מיא כאשר שפכה אמתו של רבי אבא את מי השופכין, מטא זרזיפי דמיא ארישא. נתזו טיפות מי שופכין על ראשו של רבי ירמיה.

אמר רבי ירמיה: עשאוני כאשפה. וקרא אנפשיה [תהלים קיג] "מאשפת — ירים אביון".

שמע רבי אבא את קולו של רבי ירמיה, ונפיק ויצא לאפיה אליו.

אמר ליה רבי אבא לירמיה: השתא, עתה, שנתזו עליך מי שופכין מביתי, התהפכו הדברים, ואני הוא זה שצריכנא למופק אדעתך, לפייס אותך ולהוציא ממך את הקפדתך עלי. כדכתיב "לך התרפם ורהב רעיד".

רבי זירא, כי הוה ליה מילתא בהדי איניש, כשחטא אדם נגדו, הוה חליף ותני היה חולף ושונה בהילוכו לקמיה לפני החוטא לו, וממציא עצמו ליה, כי היכי דניתי כדי שיבוא החוטא ופייסנו, וניפוק ליה מדעתיה. ואז הוא יוכל למחול לו.

רב הוה ליה מילתא בהדי הווא טבחא, הטבח חטא נגד רב.

לא אתא לא בא הטבח לקמיה דרבא לפייסו ולבקש סליחתו.

במעלי יומא דכפורי בערב יום הכיפורים, אמר איהו רב: איזיל אנא אלך אני לפייסי ליה להתפייס עמו.

פגע פגש ביה ברב, רב הונא.

אמר ליה רב הונא לרב: להיכא קא אזיל הולך מר?

אמר ליה רב: לפייסי לפלניא.

אמר רב הונא לעצמו: אזיל אבא, רב, שהוא רבי — למיקטל נפשא! כיון שרב מטריח עצמו אליו, עתיד הטבח להענש במיתה.

אזל, הלך רב, וקם עילויה, ונעמד מול הטבח.

הוה יתיב היה הטבח יושב וקא פלי רישא, ומשבר עצמות של ראש בהמה.

דלי עיניה נשא הטבח עיניו וחזייה וראה את ב עומד מולו.

אמר ליה: אבא את! זיל, לך מכאן, לית לי מילתא בהדך! אין לי ענין לדבר אתך!

בהדי, כאשר, דקא פלי רישא, שיבר את עצמות הראש, אישתמיט גרמא, נשמטה והועפה בכח אחת העצמות, ומחייה בקועיה, והכתה אותו בפוגעה בצוארו, וקטליה.

רב הוה פסיק היה קורא פידרא פרשה מן הנביאים או מן הכתובים קמיה דרבי, לפני רבי.

עייל עלה ואתא נכנס רבי חייא, ורצה לפסוק ב-19 עמו את הפרשה.

הדר חזר רב לרישא, לתחילת הפרשה.

עילל אחר כך בר קפרא — ושוב הדר רב לרישא.

אתא רבי שמעון ברבי — הדר רב לרישא.

אתא רבי חנינא ברבי חמא.

אמר עתה רב: וכי כולי האי כל כך הרבה פעמים נהדר וניזיל!

לא הדר רב, אלא המשיך לקרוא את הפרשה, ולא איפשר לרבי חנינא לקרוא עמו מתחילת הפרשה.

איקפיד רבי חנינא על רב, על שלא הסכים לחזור לראש הפרשה עבורו.

אזל רב לגביה הלך רב אליו תליסר מעלי יומי דכפורי, בשלש עשרה ערבי יום הכיפורים, ולא איפייס.

ותמהינן: והיכי עביד רב הכי, שהלך אליו לפייסו יותר משלש פעמים?

והאמר רבי יוסי בר חנינא: כל המבקש מטו בקשה או מחילה מחבירו — אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים!

ומשנינן: רב, שהיה מחמיר על עצמו, שאני.

ועוד תמהינן: ורבי חנינא, שלא הסכים להתפייס — היכי עביד הכי? והאמר רבא: כל המעביר על מדותיו — מעבירין לו משמים על כל פשעיו! וראוי לו לרבי חנינא לנהוג כך!

ומשנינן: אלא, רבי חנינא חלמא הוי ליה לרב, חלם חלום על רב, דזקפוהו בדיקלא, שתלאוהו על דקל.

וגמירי והיה להם סימן, דכל אדם דזקפוהו בדיקלא שתלאוהו על דקל [בחלום] — רישא הוי. יהיה לראש. לפי שהזקיפה על הדקל מראה על נשיאות ראש וגדולה.

אמר רבי חנינא: שמע מינה מחלום זה שחלמתי, כי בעי למעבד רשותא. רוצים משמים לעשות את רב לראש.

ורבי חנינא היה אז ראש הישיבה בארץ ישראל, וחשש למותו הקרוב, היות ואין מלכות נוגעת בחברתה.

ולכן לא איפייס, כי היכי כדי דלזיל רב מארץ ישראל לבבל, ולגמר וילמד אורייתא בבבל, ושם ימנוהו לראש הישיבה.

תנו רבנן: חייב אדם לשוב בתשובה ביום הכיפורים, ולהתוודות בו.

זמן מצות וידוי הוא בערב יום הכפורים, לאחר אכילה, משקיבל עליו את קדושת יום הכיפורים, עם לפני חשכה.

אבל, אמרו חכמים: יקדים אדם את הוידוי ויתודה קודם שיאכל וישתה, שמא תטרף דעתו אם ישתה יין וישתכר בסעודה המפסקת.

ואף על פי שהתודה קודם שאכל ושתה, בתפילת מנחה — חוזר ומתודה לאחר שיאכל וישתה, שמא אירע לו דבר קלקלה חטא בסעודה.

ואף על פי שהתודה בתפילת ערבית — יתודה שחרית.

ואף על פי שחזר והתודה שחרית — יחזור עוד ויתודה במוסף.

במוסף — יתודה במנחה, במנחה — יתודה
בנעילה.

והיכן אומרו לוידי?!

יחיד — אחר תפלתו. ושליח צבור —
אומרו באמצע, בברכה האמצעית בחזרת
הש"ץ.

מאי אמר עם וידו?!

אמר רב: תפילת "אתה יודע רזי עולם".

ושמואל אמר: תפילת "ממעמקי חלב" [אינה
ידועה לנו].

ולוי אמר: אומר "ובתורתך כתוב לאמר: כי
ביום הזה יכפר עליכם.

רבי יוחנן אמר: תפילת "רבון העולמים".
[כי לא על צדקותינו" וכו']

רבי יהודה אמר: תפילת "כי עונותינו רבו
מלמנות וחטאתינו עצמו מספר".

רב המנונא אמר: כך אומר, ומקיים באמירה
זאת את חלקי התשובה של חרטה, בוש, וקבלה לעתיד:

אלהי, עד שלא נוצרתי איני כדאי להווצר.
ועכשיו שנוצרתי — כאילו לא נוצרתי.
עפר אני בחיי, קל וחומר במיתתי.

הרי אני לפניך ככלי מלא בוש וכלימה.

יחי רצון מלפניך שלא אחטא, ומה שחטאתי
מרוק ברחמיך אבל לא על ידי יסורין.

והיינו זהו וידווא דרבא וידויו של רבא
במשך כולה שתא.

וזהו גם וידויו דרב המנונא זוטא ביומא
דכפורי.

אמר מר זוטרא: לא אמרן שצריך לומר
תפילות אלו אלא דלא אמר "אבל אנחנו
הטאנו".

אבל אם אמר "אבל אנחנו הטאנו", תו שוב
לא צריך לומר תפילות נוספות.

דאמר בר המדורי: הוה קאימנא עמדתי
קמיה דשמואל, והוה יתיב. והיה יושב.

וכי מטא וכאשר הגיע שליחא דצבורא ואמר
"אבל אנחנו הטאנו", קם מימם שמואל
ואמר את הוידו בעמידה.

אמר, בר המדורי: שמע מינה מזה שקם
שמואל באמירה זו, כי עיקר וידו — האי
הוא [הוא זה].

תנן התם במסכת תענית בענין תפילת
נעילה:

בכל השנה נושאים הכהנים כפיהם רק
בתפילת שחרית או מוסף אך לא בתפילת
מנחה, היות והיא "זמן שכרות", שאז אנשים
אוכלים ושותים יין, ולכהן אסור לישא כפיו
כאשר הוא "שתוי יין".

אך בשלשה פרקים בשנה כהנים נושאים את
כפיהן אפילו בתפילת מנחה ובתפילת נעילה.

וביום הכיפורים, שיש בו גם תפילת מוסף,
נושאים כפיהם ארבעה פעמים ביום:

בשחרית, במוסף, במנחה ובנעילה שערים
[תפילת נעילה].

ואלו הן שלשה הפרקים שבהן נושאים
הכהנים כפיהם גם במנחה ובנעילה:

ושבחה, ושכחו רבא על שכלל בתפילתו גם את תפילת שמואל.

רב הונא בריה דרב נתן אמר: ויחיד אומרה לתפילת "מה אנו מה חיינו" אחר תפלתו, ולא באמצעה.

אמר רב: תפלת נעילה פוטרת את התפילה של ערבית.

ומבאר הגמרא: רב לטעמיה, דאמר: נעילה, צלותא יתירה היא, שהרי היא תפילת עמידה נוספת [אך לשמואל היא תפילת מה אנו, ואינה פוטרת את תפילת ערבית], וכיון דצלי ליה שהתפלל אותה — תו שוב לא צריך להתפלל ערבית.

ופרכינן: ומי אמר רב הכי שנעילה פוטרת ערבית?

והאמר רב: הלכה כדברי האומר תפלת ערבית רשות! ואם כן אין צורך שתפילת נעילה תפטרנה.

ומשנינן: רב — לדברי האומר תפילת ערבית חובה קאמר.

מיתיבי לרב מהא דתניא: אור [ליל] יום הכפורים, מתפלל שבע ומתודה. שחרית שבע ומתודה, מוסף שבע ומתודה, בנעילה מתפלל שבע ומתודה.

ערבית במוצאי יום הכיפורים מתפלל תפילה קצרה שהיא שבע ברכות, מעין שמונה עשרה, והנקראת "הבינונו", שכולל בברכה האמצעית את כל הברכות, חוץ משלשת הברכות הראשונות והאחרונות, שאומר כמלואן.

רבי הנינא בן גמליאל משום אבותיו אומר:

א. בתעניות הציבור על עצירת גשמים.

ב. ובמעמדות, שהיו בכל עיר "אנשי משמר", והיו מתכנסים ארבעה ימים בכל שבוע, ומתענים וקורים בספר בראשית.

ג. וביום הכפורים.

ומבאר הגמרא: מאי נעילת שערים?

רב אמר: צלותא יתירתא, תפילת עמידה שיש בה שבע ברכות, כמו שאנו נוהגים בתפילת נעילה.

ושמואל אמר: מתפללים תפילת "מה אנו מה חיינו".

מיתיבי לשמואל מהא דתניא: אור יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה, בשחרית מתפלל שבע ומתודה, במוסף מתפלל שבע ומתודה, במנחה מתפלל שבע ומתודה, בנעילה — מתפלל שבע ומתודה!

[לפי גירסת הגר"א] ואינו חותם בתפילת נעילה ב"מקדש ישראל ויום הכיפורים" אלא חותם בוידוי, שאומר "האל הסולחן", דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים: מתפלל שבע, ויכול לחתום ב"מקדש ישראל ויום הכיפורים", ואם רצה לחתום בוידוי — חותם.

וכיון שאומרת הברייתא במפורש שתפילת נעילה היא תפילת שבע, הרי תיובתא דשמואל — תיובתא!

עולא בר רב נחית עבר לפני התיבה בתפילת נעילה קמיה דרבא.

פתח ב"אתה בחרתנו" וסיים ב"מה אנו מה חיינו".

מתפלל במוצאי יום הכיפורים שמונה עשרה ברכות שלימות מפני שצריך לומר הברכה בברכת "חונן הדעת".

ומוכח שלא כדברי רב, אלא יש להתפלל ערבית אחרי נעילה!

ומשנינן: מחלוקת תנאי היא.

דתניא: כל חיובי טבילות הטמאים בטומאת מת או בטומאת שרץ וכדומה — טובלין כדרך ביום הכפורים, לפי שלא נאסרה בו אלא רחיצה של תענוג ולא טבילה של מצוה.

וכן נדה ויולדת טובלות לטהרתן כדרך בלילי יום הכפורים.

בעל קרי שתקנו חכמים שלא יתפלל עד שיטבול — טובל והולך עד המנחה.

אבל משהתפלל מנחה לא יטבול, אלא ימתין ללילה ואז יטבול ויתפלל נעילה בלילה. לפי שסוברים חכמים שזמן תפילת נעילה הוא בלילה, והיא פוטרת את תפילת ערבית כדברי רב.

רבי יוסי אומר: בעל קרי כל היום כולו, אפילו לאחר שהתפלל מנחה כדי שיוכל להתפלל נעילה בעוד יום, ולדבריו אין נעילה פוטרת תפילת ערבית.

ורמינהו מברייתא, השנויה בצורה הפוכה:

דתניא: הזב והזבה המצורע והמצורעת ובוועל נדה וטמא מת — טובלין כדרך ביום הכפורים.

נדה ויולדת טובלות כדרך בלילי יום הכפורים.

בעל קרי טובל והולך כל היום כולו.

רבי יוסי אומר: מן המנחה ולמעלה אין יכול לטבול.

ומשנינן: לא קשיא.

הא, הברייתא השניה, מדברת באופן דצלי שהתפלל כבר תפלת נעילה.

הא, הברייתא הראשונה מדברת באופן דעדיין לא צלי נעילה.

ומבאר הגמרא: אי דצלי — מאי טעמייהו דרבנן שמתירים לטבול למרות שכבר התפלל?

קא סברי רבנן: טבילה בזמנה, אפילו אין היא לצורך תפילה — מצוה.

ותמהה הגמרא: מכלל זה אתה למד, דרבי יוסי שחולק ולא התיר לו לטבול, סבר שטבילה בזמנה לאו מצוה היא.

ודתניא: הרי שהיה שם ה' כתוב על בשרו — הרי זה לא ירחץ ולא יסוך שמא ימחקנו. ולא יעמוד במקום הטנופת מחמת כבוד ה'.

נודמנה לו טבילת מצוה — כורך עליו גמי ויורד וטובל.

רבי יוסי אומר: יורד וטובל כדרכו, ובלבד שלא ישפוף.

וקיימא לן דרבי יוסי וחכמים — בטבילה בזמנה, האם היא מצוה, פליגי? ורבי יוסי הוא הסובר שמצוה לטבול בזמנה.

ומשנינן: הריא ברייתא — רבי יוסי בר